

քաղաքներն եւ Մեքսիկո ծխախոտն մեծ քանակութեամբ կը մշակուի. ի Պրաքիլիս ուր ամէնէն լաւ կը յաջողի, ծխախոտի արտադրութիւնը իւր 14,000.000 քիլոմէ. ամէնէն հիւսիսային մասին աստրիական գաղթականութիւնը: Բուսաստան իւր 70,000.000 քիլոմէ. արտադրութեամբն ամբողջ եւրոպական երկիրներէն վեր է. Ցաճկաստան՝ որ բարի համբաւ ունի, 18,000.000 քիլոկրամ: Գաղղիա կը մշակէ 20,000.000 քիլոկրամ. իսկ գաղղիական Ալճերի գրեթէ 5,000.000 քիլոկրամ կ'արտադրէ: Յետագայ ամէնէն աւելի Գերմանիա ծխախոտ կը տնկէ, բայց երկրին ամբողջեամբ շատ քիչ արդիւնաբեր է. ամէնէն ընտիրը Ֆայցի եւ Նիւռնպերկին է. Սաքսոնիայի, Թիւրինիի եւ Հանսովերկին շատ ստորին է:

Երկաթ:

Իրաւամբ կրնանք երեւելի հնախօսի մը հետ բաւել թէ՛ Անուին եւ երկաթ աշխարհիս կը տիրեն: Յամին 1860 բովանդակ տնկվեցաւ մէջ հազիւ 2 միլ. տոնէի. երկաթ գործածուեցաւ. 1850՝ 10.8. 1870՝ 27.8. 1880՝ 42.9. 1890՝ 61.6 միլ. տոնէի: Երկաթի գործածութեան ամբաստան նշանաւոր յաճախութիւնը արուեստից արագաբայլ յառաջգիտութեան նշանակ է. որովհետեւ առանց երկաթի չկայ արուեստ, վաճառականութիւն, հողեկան գործունեութիւն եւ կենաց զինուորութիւն: Մտածենք որ երկաթն է որ ընդ ծով եւ ընդ ցամաք վաճառականութիւնը հնարաւոր կ'ընէ, որ մարդկան խօսքն կայծակի արագութեամբ հեռաւոր տեղեր կը տանի, պողաքներ երկիրն կը հերկէ, մարմինը պատասպանելու զգեստեղներ կը մանէ եւ կը հիւսէ, հասած ցորենը կը հնձէ եւ կ'աղայ, ընդհրկրեայ գանձերը պեղելով դուրս կը հանէ: Ասկէ զատ կը մատակարարէ մարդկան կամ ժողովրդեան անգութ զենքեր, բայց ասով իւր մշակութեան նշանակութիւնն ամենւին չի նսեմանար:

Պարզ, այսինքն՝ անխառն եւ զուտ գծուաւորաւ կը գտնուի բնութեան մէջ, բայց մասամբ ուրիշ զանգուածներու եւ մասամբ օգաքարերու (adérolithe) մէջ կը գտնուի, որոնք առանձին կամ մեծ թուով յերկիր կը տեղան: Թէեւ մեր մոլորակին վրայ շատ ցանցաւոր, անխառն երկաթ էր գտնուի, սակայն երկրիս կեղեւին բաղադրութեանը մէջ մեծ մաս ունի, եւ իրաւամբ կրնանք հաստատել որ երկաթը գրեթէ տեղ

մ'ալ երբեք չի պակսիր. հանքաց, տնկոց եւ անասնոց խաբարանչուր պետութեան մէջ կը գտնուի, թէեւ աստ անդ շատ դժուար քանակութեամբ. բայց ամէնէն աւելի նշանաւոր քանակութեամբ՝ հանքերու մէջ, այնպէս որ ընդհանրապէս երկաթէ դուրկ հանք չկայ: Թէ յընթացս դարուց ինչպիսի հսկայաքայլ յառաջացած է երկաթի գործածութիւնը, յայտնի է վերը դրուած թուերէն: Ամէնէն աւելի շատ երկաթ եւ ածուխ ունեցողն Անգղիա է, որուն երկաթի բերքը յամին 1806 243.821 տոնէի. իսկ յամին 1887 գրեթէ 33 անգամ աւելի այսինքն՝ 8,127.000 տոնէի: Երկաթի ամբողջ ջական բերքն բովանդակ երկրիս վրայ յամին 1889 գրեթէ 25 միլ. տոնէի է:

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Վ Ա Ն

Կառնարասեաց հիւսիս:

Փայտեայ կահույց հիւսիս դուրս հոսելը խափանելու համար ամենալաւ միջոցն է՝ ատաղձագործ մը կոշիլ եւ մէյ մ'ալ հիմնովին յղկել տալ, այնպէս որ յղկելու ծորելին միշտ կաթիլ կաթիլ գործածուի: Գուրս հոսած ծորելին ուրիշ բան չէ՛ թմէ ոչ այն իւղն՝ որ յղկելու ժամանակ փայտի ծակերուն մէջ կը մտնէ, եւ ապա, մանաւանդ եթէ տաք տեղ մը զետեղուած են, կաթիլ կաթիլ դուրս կը հոսէ: Կահույցաւորապէս կարգաւորեալ եւ խնամով յղկելու համար, ժամանակ եւ դրամ պէտք է. փորձառու ատաղձագործ մը հետեւեալ պարզ եւ զիրեն միջոցը կը յաճանարարէ: Նախ եւ յառաջ ողւոյ մէջ լըրձած շատ փափուկ կտոր մը կաշուով կահարասին խնամով շփելու է — շատ փափուկ կտուռէ լաթ ալ կընայ ըլլալ — եւ երկրորդ անգամ դարձեալ ուրիշ կաշուով մը պէտք է շփել, բայց կաշին քիչ մը խոնաւ ըլլալու է. շատ ոգին կը լուծէ ջնարակը եւ բիծ յառաջ կը բերէ: Եւ յետոյ կտուռեայ կտորի մը վրայ քիչ մը կահկարասեաց ջնարակ թափելով փայտին մակերեսութիւն վրայ արագ եւ զօրաւոր քսելու է: Թէեւ ի սկզբան մակերեսոյթը պղտոր երեւայ, սակայն քանի մ'անգամ ալ կաշեայ կտորով մը թծեն եւ շփեն ետեւ՝ հայելոյ պէս փայլուն կ'ըլլայ, մանաւանդ եթէ միշտ փոշին արբուի: Կահկարասեաց վրայէն ձանձերու աղտոտութիւնները ջնջելու համար ալ այս եղանակը գործադրելու է. որովհետեւ ոգին խփոյն աղբը կը ջնջէ:

ճաք չորս իրրեն առողջարար միջոց :

Ղլխացաւի ինչ ինչ անշնանկ տեսակները ծոծրակն ու ստուրները տաք ջրով լուանալով՝ խելոյն կ'անցնին: Տաք ջրոյ մէջ թաթխուած եւ խելոյն քամուած լաթը ստամոքսին վրայ դնելով՝ գրեթէ նոյն վայրկեան կ'ազդէ ընդդէմ խթնը (սակն): Կաեւ յողացաւ ազատելու համար մի միակ ազդոյ միջոցն է տաք ջրով պատանքը: Քանի մ'անգամ տաք ջրով թրջած եւ ապա քամուած լաթն ցաւած տեղը դնելով՝ ատամանց ցաւն կ'ամրէ: Տաք ջրով թրջած բրդեայ կտոր մը վիզը կապելով՝ տասնուվեց մինչեւ նաեւ հինգ րոպէի մէջ փողացաւն կ'անցընէ:

Քնայփիկն խրատը ստամոքսի հոսքիւն ճկուտմամբ:

Հնամենացէպ եւ միանգամայն երկարատեւ եւ լլիկէ ստամոքսի ցաւն յառաջ կու գայ 1. ստամոքսն կերակրեղէնոց խճորելէն: Կերակուրներն երկար ժամանակ ստամոքսի մէջ անմարս կը մնան, որով ստամոքսի բորբոքում յառաջ կու գայ: 2. Այնպիսի կերակուրներ ուտելէն, զորս ստամոքսը չէ կրնար տանել: 3. Երբ հիւանդութիւն մը կատարուպէս չանցած՝ տակաւին մարմնոյն մէջ գտնուող խօթական հիւթն ստամոքսի զարնէ: 4. Երբ թէ՛ շատ պաղ եւ թէ՛ շատ տաք կերակուրներ ուտուին, մանաւանդ եթէ ասոնք անմիջապէս իրարու յաջորդեն: 5. Շատ անգամ ստամոքսի հարբուի կ'ուճեցուի նաեւ երբ թոքի բորբոքման, ժանտաւտնդի եւ ասոնց նման ծանր հիւանդութեանց ժամանակ այնպիսի կերակուր կ'ուտուի, որ առողջութեան աստեւ ստամոքսին հեշտական է: Հիւանդագին վիճակի մէջ ստամոքսին գործունէութիւնը կը դադրի կամ կը սահմանաւորի. անոր համար դիւրահալ եւ դոշնքանակութեամբ կերակուրներն անգամ դժուարաւ կը մարսէ կամ բնաւ չի կրնար մարսել: Այսպիսի դիպաց մէջ ամենալաւն է՝ բան մը չուտել, մինչեւ որ բնութիւնն ինքնին առ այն չդրդէ: Եթէ կ'ուզենք ստամոքսի ախտը բուժել՝ միայն ստամոքսի վրայ պէտք չենք ներգործել, այլ բովանդակ մարմնոյն վրայ: Այս դիպաց մէջ ալ պաղ ջուրն անգին դարման մըն է, կամ միշտեւ մէջք ջրի մէջ նստելով եւ կամ կունակը պաղ ջուր թափելով: Փորին վրայ շաքար թրկու կամ երկը անգամ թաց լաթեր դնելն

ալ մեծ օգուտ կ'ընէ: Ջրին աւելի զօրութիւն կու տան խաշած խոտերու ջուրը, կամ կաթիլները եւ կամ փողին: Ստամոքսը զօրացնող ընտիր գեղերն են՝ փոքր սերեւուկ, օշինդր, ինկուռի, կաղնեյ կեղեւը, ջրային առուշտը (ménianthe), խմի (angelica), գիհշտ (genevrier) հատեր. ասոնց դոշնքն իսկ քանակութիւնը կը բաւէ: Մաքրողական գեղերէ ըստ կարեւորաց գգուշանալու է. որովհետեւ ասոնցմով ստամոքսն աւելի կը տկարանայ: Այլ որ կը կարծէ թէ առանց մաքրողականի պիտի չկարենայ դարմանուիլ, թող այնպիսին մամույց (prunus spenosa) ծաղիկներն եփէ եւ խմէ, որ ամէնէն թեթեւ գեղն է:

Ն Ո Ր Ե Լ Ո Ւ Ր Ք

Պարիսի անթիկիսն եւ մորազոյն քաղաքակրթութիւնը:

«Պարիսի մէջ ուղեւորն արտաքայ կարգի հետաքրքրական իրեր կը տեսնէ, որոնք ուշադիր ուսումնասիրութեան արժանի են,» այսպէս կը գրէ հոն գեղերող հնարար մը: «Կորագոյն յառաջագիմութեան ոգին ազգին մեծագոյն մասը մեծ սիրով ընդգրկած է. եւ շատ զուարճալի է զոր օրինակ հին եւ նոր փոփոխեալ տարազներու տակաւ խառնուրդը տեսնել: Այսպէս մեծամեծ քաղաքաց մէջ կը տեսնենք մեծամեծ տէրքի՝ գլխարկով եւ վերարկուով բալթովին եւրոպական ոճով, բայց վարեն բան մ'ալ կը հագնին, զոր դժուարաւ անդրափարտիք կրնանք անուանել, եւ իրենց ոտուրները խոշոր սանդալներ: — Թորիօ՝ Միքսաոյի մայրաքաղաքն, ունի փառաւոր համալսարան մը, ուր նոր շինուած դասարաններու մէջ այլեւայլ գիտութեանց վրայ կը ճառուի: Ի վեր քան զամենայն հետաքրքրական են Meno-թանգարանն եւ ուրիշ մը՝ զոր Անգղիացիք Educational Museum կը կոչեն: Առաջնոյն մէջ ի տես հասարակութեան դրուած են բազմաթիւ վարդաբաններ, խաչեր, պատկերներ եւ այլ բարեպաշտական առարկաներ, որոնք երբեմն մեր հին քրիստոնէիցն էին,»

Միկն վարժեալ:

Ս'կէ վախճանն ո՛չ միայն արանց եւ ի մանաւորի կանանց մեծագոյն մասին յատուկ է, այլ նաեւ անանոց, ինչպէս որ Անգղիա կատա-

բուած փորձերէ տեսնուած է որ փրօն, առիւծն ու վագրն ալ մարդկանց պէս մկէ կը վախնան։ Եթէ մուկ մ'իրենց գառազեղին մէջ գրուի, ոչ թէ զինքը կը սատկեցնեն, այլ անկիւն մը քաշուած ողորմ ձայներ կ'արձակեն ու ամբողջ մարմնով կը գողան։ Այս վախին պատճառը վտանգի մը գոյութիւնը չէ, այլ բնական անյարգելի զգուանք մը կամ ընդդիմութիւն մը, որ յոյն իսկ ի տես սատկած մկան մը՝ կը պատճառի։ Ուրիշ բազմաթիւ կենդանիք ալ նուազ չափով՝ այն անմէկնելի զգուանքը կամ ընդդիմութիւնն ունին։ Ի պաշտօնէ կենդանաբաններ կան, որ իրենց կենսաբան ինքնախնդրով զբաղելով անցուցած են, եւ սակայն՝ օրինակաւ խոսելով՝ փորձիկ սարդիկ մ'ալ չեն կրնար ձեռք գոցընել, այլ վրան փորձ մը կատարել ստիպուած աստե՛ն միշտ ունեւի՞ք կը գործածեն։

ՅԵՂԵՔԵՐԵԿ ՏԵՍՈՒՐԲԻՆ

Վիեննա, 26 Մարտ, 1895:

Փետրուար 26ին ցանցառ հանդիսութեամբ թաղուեցաւ Արքիդ. Ալլրէիդ աւարտ. սպարապետը. յուզմանիւրութեան ներկայ էին Վիլհէլմ Բ. Գերմանիոյ կայսրը եւ Մեծ-Դուքս Վլատիմիր Ռուսիոյ հանգուցեալ կայսեր եղբայրն եւ ուրիշ քազմութիւ տէրութեանց յատուկ պատգամաւորները։ Գերմանիոյ կայսրն այս առթիւ գործակալու Յովսէփ Վեհապետը գերմանական քանակին պատուոյ սպարապետ անուանեց Ալլրէիդ Արքիդուքսին տեղ, որուն այս բարձրատիման պատիւն անցեալ տարի ընծանուած էր։

Աւստրիական Խորհրդանոցին մէջ պատճական նոր օրինադրի վրայ եղած հաւանադրութեանց առթիւ մերժուեցաւ 150% յօդուածը, որ գաղտնի ընկերութեանց դէմ ուղղուած էր։ Այս յօդուածը կառավարութեան կողմանէ օրինագծին մէջ առաջարկուած էր, ըսյց նախապատրաստողական մասնաժողովէն շնորհունուեցաւ։ Դր. Շուն պահպանողական կուսակցութեան անդամը Խորհրդանոցին

մէջ վերջնոյն վերահաստատութիւնն առաջարկեց, որուն կողմ՝ եւան պոլսնիական կուսակցութեան քազմութիւ անդամները, պահպանողական եւ քրիստոնեայ-ընկերական կողմակցութիւնները. ըսյց ազատամիտ Չէխերու գերմանական ու պոլսնիական ազատամիտներու հետ միանալովս առաջարկը մերժուեցաւ։ Խնդրոյն ի նպատտ մասսանեան գաղտնի ընկերութեանց առած քարեյաջող ելքն առիթ տուաւ քրիստոնեայ-ընկերական կուսակցութեան թերթերուն մէկ կողմանէ սաստկապէս բախիլ ընդդէմ՝ հրէից արարքներուն աչք գոցող եւ վերջիններուն մամուլի ազդեցութեան ներքեւ գտնուող գերմ. ազամիտ. կողմակցութեան, եւ միւս կողմանէ խիստ յարճաւորմանը զործելու պահպ. կուսակցութեան եւ նոյնիկն անամիւնյն արդարութեան նախարարին վրայ՝ իբր թէ վերջինս 150% յօդուածը պաշտպանելուն մէջ թոյլ գտնուած ըլլայ։

Հունգարացոց Աւագանոյն դահլիճը Մարտ 21ին մերժեց ազատամիտ կառավարութեան առաջարկած կրօնական նոր օրինադրին էական կէտ մը, այն է՝ տէրութեան մէջ անկրօնութիւն մոցցնելու յօդուածը, նոյնպէս մերժեց հրէութիւնը քրիստոնէութեան հետ պատուոյ հասարատեանի վերածելու առաջարկը, որուն ընդունութեամբը քրիստոնէից հրէայ դանաղու թոյլ պիտի տրուէր։

Քաղաքական մամուլի մէջ այժմ՝ խուսակցութեան նիւթ կը կազմէ Գերմանիոյ Վիլհէլմ Բ. կայսեր առած նոր քայլ մը։ Ալլրիկ 1ին պիտի կատարէ Պիսմարք իշխանին իր անուան տօնին հօ տարեդարձը։ Այս պատճառաւ պետական աւագաժողովին 1էվէնով գահնեցող կայսեր զորմամբը՝ Պիսմարքի պաշտօնակալէ շնորհաւորելու Մարտ 23ին աւագաժողովին առաջարկեց։ Այս առաջարկութիւնը կենդրոնական, պոլսնիական, (ժողովրդական) ազատամիտ եւ ընկերավարական աւագաժողովին մէջ մեծամասնութիւն կազմող դիմադիր կուսակցութիւններէն մերժուեցաւ։ Կայսրն առաջարկութեան մերժումը իմանալուն պէս, Պիսմարք իշխանին հետագիւր մը ուղղեց, որուն մէջ աւագաժողովին ցուցուցած վարժանքին վրայ իր «խորին զայրայթը», կը յայտնէ։